

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیش نیازهای فرزندآوری از منظر مقام معظم رهبری

فاطمه سالاری^۱

چکیده

آنچه افراد برای تصمیم فرزندآوری لحاظ می کنند شرایط اقتصادی اجتماعی فرهنگی و اعتقادی است. مسئولیت داشتن فرزند بیشتر در صورتی که والدین از این شرایط اجتماعی وضعیت مطلوب برخوردار نباشند، مسئولیت اضافی است که افراد به سختی آن را قبول می کنند. علاقمندی بخش سیاستگذار به افزایش جمعیت به تنهایی و بدون برنامه ریزی در بسترسازی لازم پاسخگو نیست و بالا بردن آمار موالی در کشور نیازمند داشتن بستر و پیش نیاز و در واقع زیرساخت است. به منظور تشویق به فرزندآوری باید پیش نیازهای لازم برای جوانان و خانوار فراهم ساخت. مقام معظم رهبری می فرمایند تکثیر نسل برای حفظ نظام اسلامی وظیفه عمومی است معروفی بالاتر از ایجاد نظام اسلامی و حفظ نظام اسلامی نداریم هر کس که در این راه تلاش کند عامر به معروف است معروف ها این ها هستند اعتلای فرهنگ محیط اخلاقی سلامت محیط خانوادگی تکثیر نسل که همه موظفند در این راه معروف ها تلاش کنند، پیش نیازهای فرزندآوری از جنبه های مختلف اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و فردی حائز اهمیت است این موضوع نه تنها بر خانواده تاثیر می گذارد بلکه بر ساختار جمعیتی توسعه پایدار یک کشور نیز تاثیر می گذارد هدف از بررسی این پیش نیازها رفع موانع فرزندآوری و پیشگیری پیری جمعیت و حفظ اقتدار ملی است. روش تحقیق به صورت توصیفی و کتابخانه ای می باشد. یافته های این تحقیق نشان می دهد که پیش نیازهای فرزندآوری شامل عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. بهبود شرایط اقتصادی، تقویت زیرساخت های حمایتی و تغییر نگرش های فرهنگی می تواند به افزایش تمایل به فرزندآوری کمک کند. همچنین، سیاست های حمایتی دولت و نقش رسانه ها در تغییر نگرش های جامعه نسبت به فرزندآوری بسیار مؤثر است.

واژگان کلیدی: پیش نیاز، فرزندآوری، مقام معظم رهبری

^۱ فاطمه سالاری، دانش آموخته سطح دو حوزه علمیه نرجسیه سلام الله علیها رودان

Fatemesalarii@gmail.com

مقدمه

آنچه افراد برای تصمیم‌گیری فرزندآوری لحاظ می‌کنند شرایط اقتصادی اجتماعی فرهنگی و اعتقادی است مسئولیت داشتن فرزند بیشتر در صورتی که والدین از این شرایط اجتماعی وضعیت مطلوب برخوردار نباشند مسئولیت اضافی است که افراد به سختی آن را قبول می‌کنند علاقمندی بخش سیاستگذار به افزایش جمعیت به تنهایی و بدون برنامه‌ریزی در بسترسازی لازم پاسخگو نیست و بالا بردن آمار موالید در کشور نیازمند داشتن بستر و پیش نیاز و در واقع زیرساخت است به منظور تشویق به فرزندآوری باید پیش نیازهای لازم برای جوانان و خانوار فراهم ساخت.

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: تکثیر نسل برای حفظ نظام اسلامی وظیفه عمومی است. معروفی بالاتر از ایجاد نظام اسلامی و حفظ نظام اسلامی نداریم هر کس که در این راه تلاش کند عامر به معروف است معروف‌ها این‌ها هستند اعتلای فرهنگ محیط اخلاقی سلامت محیط خانوادگی تکثیر نسل که همه موظفند در این راه معروف‌ها تلاش کنند. پیش نیازهای فرزندآوری از جنبه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و فردی حائز اهمیت است این موضوع نه تنها بر خانواده تاثیر می‌گذارد بلکه بر ساختار جمعیتی توسعه پایدار یک کشور نیز تاثیر می‌گذارد هدف از بررسی این پیش نیازها رفع موانع فرزندآوری و پیشگیری پیری جمعیت و حفظ اقتدار ملی است.

بحث فرزندآوری از مباحثی است که از دیرباز مطرح بوده و یکی از اهداف زندگی انسان دست یافتن به نسلی پاک و صالح است که از آغاز خلقت آدم تاکنون مورد توجه بوده است درخواست پیامبر اولیا الهی در قالب دعا به درگاه خداوند برای داشتن فرزند صالح و یکتا پرست به وضوح این حقیقت را آشکار می‌کند قرآن کریم که نیز کامل‌ترین کتاب آسمانی است در برخی از سوره‌ها به مباحث فرزند و ارزش و اهمیت آن و راه‌های چگونگی دست یافتن به نسلی پاک سرشت و اینکه فرزند صالح کیست و دیگر مباحث درباره اولاد و نسل و تولید مثل سخن به میان آورده است و انسان‌ها را به سوی آن فراخوانده است در مورد جایگاه نقش زن در مسئله فرزندآوری و تربیت فرزند در جامعه نیز کتاب‌های نگاشته شده است ولی توجه به موضوع پیش نیاز فرزندآوری از دیدگاه رهبری مورد بررسی واقع گردیده نشده است از جمله کتاب و مقالات که در رابطه با فرزندآوری از منظر رهبری نوشته شده کتاب فرزندآوری در سبک زندگی اسلامی به قلم مسلم شوبکلایی است که به مقوله کنترل جمعیت از جهات گوناگونی می‌پردازد و بحران‌های ناشی از

کثرت جمعیت و کمبود امکانات مادی و معنوی و افزایش جمعیت عامل اصلی پیشرفت و توسعه مادی و معنوی جامعه در عرصه‌های گوناگون را می‌شمارد.

مقاله تنظیم خانواده و مبانی فقهی آن از منظر مقام معظم رهبری نویسنده ساجده عبدالخانی کارشناس ارشد فقه و خانواده در سال ۱۴۰۱ است که دیدگاه ایشان در زمینه جمعیت و تنظیم خانواده همراه با محورهای اساسی آن را بیان کرده با مراجعه به منابع فقهی و طرح و بررسی‌های دیدگاه مختلف در زمینه مبانی و مستندات فقهی این دیدگاه را تبیین نموده است.

مقاله دیگری در رابطه تحلیل سیاست‌های جمعیتی ایران نوشته آسیه ارحامی در سال ۱۴۰۳ است. این مقاله مروری بر سیاست‌های فرزندآوری کشور از تهدید تا تشویق نوشته آسیه ارحامی پژوهشگر ارشد مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به برخی از تحولات سیاست‌های جمعیتی ایران در از دهه ۱۳۳۰ تاکنون می‌پردازد به طور کلی سیاست‌های اخیر را عامل «کاهش شدید نرخ باروری» و «پیامدهای اقتصادی و اجتماعی» و «عوامل موثر در کاهش باروری» و «چالش‌های اقتصادی» و «تغییر الگوهای فرهنگی» بیان می‌کند که ایران در پنجره فرصت جمعیتی قرار دارد و با اصلاح سیاست‌ها از تبدیل این فرصت به بحران سالخوردگی جلوگیری کند وی خواستار تغییر نگرش کمیت گرایی به کیفیت گرایی همراه با عدالت منطقه‌ای است.

شایان ذکر است کتاب و مقالات نام برده به اختصار و به صورت موردی به ارائه راهکارها پرداخته اند. در این مقاله تلاش شده است با بررسی دقیق تر و عمیق تر بیانات مقام عظمی ولایت امام خامنه ای، به ارائه راهکارهای نظری و علمی به بررسی پیش نیاز فرزندآوری براساس منویات معظم له بپردازد. این مقاله به روش جمع اوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای و روش توصیفی به گردآوری اطلاعات پرداخته است.

در این مقاله پیش نیازهای فرزندآوری به سه دسته تقسیم می شود:

دسته اول زیر ساخت اقتصادی است که شامل مسکن، شغل، تحصیلات می باشد.

دسته دوم زیر ساخت فرهنگی که شامل ترویج سبک زندگی اسلامی، آموزش سلامت جسم و بهداشت روان می باشد.

دسته سوم زیر ساخت اجتماعی که شامل فرهنگ و ارزش های اجتماعی، امنیت و ثبات اجتماعی می باشد.

۱- مفهوم شناسی

پیش نیاز واژه کلیدی این تحقیق است به همین دلیل مباحث این قسمت با تبیین مفهوم آن آغاز می‌گردد و پس از آن مفهوم فرزندآوری مورد بررسی قرار می‌گیرد:

۱-۱- تعریف لغوی و اصطلاحی پیش نیاز

برخی از لغت شناسان پیش نیاز را این گونه معنا کرده اند: «احتیاج، پیش نیاز، پیشاپیش، پیش پیش، پیشتر از همه، جلوتر و بیشتر را القا می‌کند».

برخی دیگر از اهل لغت می‌گویند: «پیش به معنی مقدمه است و نیاز به معنی حاجت و احتیاج می‌باشد».

پیش نیاز در اصطلاح عبارت از امکانات و سامانه و بناهایی برای خدمت رسانی مانند راه ها، مدارس، زیرساخت های آموزشی که این واژه در زمینه های متفاوت معنای گوناگونی دارد.

پیش نهاد، پیش شرط و عبارت از امکانات و سامانه و بناهایی برای خدمت رسانی مانند راه ها، مدارس، زیرساخت های آموزشی که این واژه در زمینه های متفاوت معنای گوناگونی دارد. از دیدگاه مقام مظم رهبری پیش نیاز به معنای اساسی و ضروری برای پیشرفت و توسعه بخصوص در زمینه های منطقی مانند، هدف و خودآگاهی است و اصلی برای یک جامعه و فرد، تقویت و حفظ هویت و هدف است!^۱

۱-۲- معنای لغوی و اصطلاحی فرزندآوری

فرزندآوری یک واژه فارسی است و مفهوم آن فرزندپروری و صاحب فرزندشدن و بچه دارشدن است. فرزندپروری از دو عبارت فرزند و پروری تشکیل شده است. عبارت فرزند به معنای بچه، ولد، زاده و عبارت پروری به معنای پروراندن و پرورش دادن و تربیت کردن است که واژه تربیت از ریشه رب که در قرآن کریم از مشقات آن بسیار بکار رفته است که در این باره دو دیدگاه وجود دارد.

^۱ بیانات به مناسبت حضرت علی اکبر، روز جوان ۱۳۹۵/۰۲/۲۸

دیدگاه اول قول راغب در مفردات است که از تربیت از رب مشتق شده است و بنابراین از نظر ایشان رب ریشه اصلی و اولیه این واژه است.

دیدگاه دوم ابن منظور در لسان العرب آورده است ربی در اصل رَّب و مضاعف بوده که به دلیل ایجاد سهولت در تلفظ و تخفیف حرف با، دوم تحویل و تبدیل به حرف عله یاء شده و در نهایت مصدر آن به دلیل سهل بودن فعل ربی بر وضع تفعله آمده است برخلاف سخن راغب از کلام ابن منظور وزبیدی استفاده می‌شود که رَّب ریشه اصلی و اولی و ربو ریشه فرعی و ثانوی تربیت است. از منظر مقام معظم رهبری فرزندآوری درحقیقت هنر زن است و خداوند متعال این ابزار پرورش فرزند را به او داده است.^۱

۲- پیش نیازهای فرزندآوری

پیش نیازهای فرزندآوری به سه دسته تقسیم می‌شود، دسته اول زیر ساخت اقتصادی است که شامل مسکن، شغل، تحصیلات می‌باشد.

دسته دوم زیر ساخت فرهنگی که شامل ترویج سبک زندگی اسلامی، آموزش سلامت جسم و بهداشت روان می‌باشد.

دسته سوم زیر ساخت اجتماعی می‌باشد. که شامل فرهنگ ورزش‌های اجتماعی، امنیت و ثبات اجتماعی می‌باشد.

پیش نیازهای فرزندآوری به مجموعه شرایط و امکاناتی اشاره دارد که زوجین قبل از صمیم به فرزندآوری باید فراهم کنند تا بتوانند مسئولیت‌های والدینی را به بهترین شکل انجام دهند. این پیش‌نیازها به سه دسته تقسیم می‌شوند که به صورت جداگانه هر کدام را مورد قرار می‌دهیم.

۲-۱- زیرساخت اقتصادی

زیر ساخت اقتصادی فرزندآوری به مجموعه امکانات و شرایط مالی اشاره دارد به برای تامین هزینه‌های مرتبط با فرزندآوری و تربیت فرزندان ضروری است این زیرساخت شامل درآمد پایدار

^۱ بیانات در دیدار ررجمعی از مداحان ۱۳۹۲/۰۲/۰۱

۲-۳-۲- امنیت و ثبات اجتماعی:

وجود امنیت و ثبات اجتماعی، از جمله امنیت شغلی، اقتصادی و سیاسی، به خانواده‌ها اطمینان می‌دهد که می‌توانند فرزندان خود را در محیطی امن و پایدار پرورش دهند. در متون اسلامی و منابع دینی امنیت و ثبات اجتماعی ه عنوان نعمت‌های الهی و پایه‌های اساسی پیشرفت جامعه مورد تاکید قرار گرفت.

حضرت ابراهیم (ع) در دعا برای مکه می فرماید: «رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا»، (پروردگارا، این سرزمین را شهر امنی قرار ده). این آیه نشان می دهد امنیت پیش شرط رفاه و توسعه است.

امام علی علیه السلام می‌فرمایند: بدترین شهرها شهری است که در آن امنیت و ارزانی نباشد.^۱ امنیت زیر ساخت همه‌ی ابعاد زندگی یک جامعه است... از مسائل شخصی بگیرید، تا مسائل اجتماعی، تا مسائل عمومی، تا مسائل خارجی. ۱۴۰۱/۰۷/۱۱ رهبر انقلاب اسلامی ضمن معرفی «امنیت» به‌عنوان زیرساخت هر پیشرفتی، ابعاد و عرصه‌های گوناگون و چگونگی تأمین آن در جامعه را مورد بحث و تبیین قرار داده‌اند.

بیانات اخیر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای راجع به موضوع امنیت و اغتشاشات: یکی از بزرگترین نعمت‌های الهی مقوله‌ی امنیت، یک مقوله‌ی بسیار مهم و استثنائی است. شما ببینید خداوند در قرآن کریم - «و امنهم من خوف» - یکی از بزرگترین نعمتهای خود را نعمت امنیت به شمار می‌آورد و آن را به رخ آن مردمی که مخاطب این معنا بودند، می کشد.^۲

خداوند متعال در قرآن کریم در مقام ذکر نعمتهای بزرگ خود به جامعه، می‌فرماید: «الَّذِي اطعمهم من جوع و امنهم من خوف»؛ یعنی گرسنگی و ناامنی در مقابل امنیت و راحتی و رفاه قرار دارد؛ اینها دو عنصر مقابل و مهمند.^۳

^۱ بقره: ۱۲۶

^۲ تحف العقول، ص ۱۶۵

^۳ بیانات در هفدهمین دوره‌ی دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی ۱۳۸۶/۰۸/۱۶

^۴ بیانات در دانشگاه علوم انتظامی ۱۳۸۳/۰۷/۰۱

و همچنین می‌فرمایند: امنیت، یکی از اساسی‌ترین و اصلی‌ترین نیازهای یک ملت و یک کشور است. مهمترین مشکل برای یک کشور وقتی به وجود می‌آید که در محیط کار، در محیط زندگی، در محیط تحصیل و در فضای عمومی جامعه، مردم احساس امنیت نکنند.

زیرساخت‌های اجتماعی نقش کلیدی در فرزندآوری و تربیت فرزندان دارند. این زیرساخت‌ها می‌تواند به خانواده‌ها کمک کند تا در محیطی امن و حمایت‌شده، فرزندان خود را پرورش دهند و به افزایش نرخ فرزندآوری و بهبود کیفیت زندگی خانواده‌ها کمک کند.

نتیجه‌گیری:

در نتیجه، فراهم‌سازی شرایط مناسب برای فرزندآوری از منظر مقام معظم رهبری مستلزم توجه جدی به سه زیرساخت اصلی اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است.

۱. زیرساخت اقتصادی: مسکن، شغل و تحصیلات، به عنوان مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار در ایجاد ثبات و امنیت اقتصادی برای خانواده‌ها محسوب می‌شوند. بدون داشتن مسکن مناسب، شغل پایدار و تحصیلات کافی، والدین نمی‌توانند آینده‌ای مطمئن و باکیفیت برای فرزندان خود فراهم کنند.

۲. زیرساخت فرهنگی: ترویج سبک زندگی اسلامی و آموزش سلامت جسمی و بهداشت روان از اهمیتی ویژه برخوردار است. فرهنگ‌سازی صحیح و ارائه آموزش‌های کاربردی در زمینه سلامت و بهداشت روانی به خانواده‌ها کمک می‌کند تا فرزندانی سالم و با تربیت اخلاقی درست پرورش دهند.

۳. زیرساخت اجتماعی: توجه به ساختار اجتماعی نیز ضروری است. ایجاد تعادل و توازن اجتماعی، صرف حرف زدن و موعظه کردن نیست. (طرح کلی اندیشه اسلامی، جلسه ۱۷، ص ۳۰۹)

ایجاد محیطی حمایتی و همبستگی اجتماعی می‌تواند والدین را در فرآیند فرزندآوری و تربیت فرزندان یاری کند. تقویت ارزش‌های اجتماعی مانند حمایت از خانواده‌ها، افزایش دسترسی به خدمات اجتماعی و ارتقاء سطح آگاهی عمومی در این زمینه اهمیت ویژه‌ای دارد بخشی از مسئولیت‌های اشتغال مادران در تربیت فرزندان و در نهایت سلامت جامعه بر عهده نهادهای

اجتماعی است. (اشتغال زنان، لیلا سادات زعفرانچی دفتر مطالعات و تحقیقات زنان مرکز امور زنان و خانواده ریاست جمهوری)

در نهایت، تحقق این پیش‌نیازها می‌تواند به ایجاد جامعه‌ای پویا و سالم، با نسل‌هایی پرانرژی و مسئولیت‌پذیر منجر شود که به توسعه و پیشرفت کشور کمک می‌کنند. تلاش برای جوانی جمعیت وظیفه ضروری همه است. (کتاب کاهش جمعیت)

تحقق این اهداف نیازمند همت و همکاری همه نهادهای دولتی و مردمی است تا زیرساخت‌های لازم برای فرزندآوری به نحو احسن فراهم شود.

فهرست منابع

* قرآن کریم

* نهج البلاغه

۱. آشتیانی، محمدرضا، آشتیانی، محسن؛ کتاب گنجینه اداب اسلامی، موسسه نشر زهیر، چاپ امیران، ۱۳۸۹ ه.ش.
۲. انصاری، حسین، نظام خانواده در اسلام، انتشارات ام ابیها _ قم، زمستان ۱۳۸۴ ه.ش.
۳. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، چاپ اول، سال ۱۳۸۵.
۴. ثقفی تهرانی، محمد، تهران، انتشارات برهان، چاپ سوم، سال ۱۳۹۸.
۵. حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۲۱، قم: موسسه آل البيت (علیهم السلام) لإحياء التراث، سال ۱۴۱۶ ه.ق.
۶. حسینی طهرانی، محمد حسین، رساله نکاحیه، ناشر: ملک اعظم، چاپ اول، سال ۱۳۸۹ ه.ش.
۷. خامنه ای، سیدعلی، طرح کلی اندیشه اسلامی، گردآوری صهبا، چاپ اردیبهشت ۱۳۹۲ ه.ش. انتشارات موسسه ایمان جهادی. چاپ و صحافی سلمان فارسی.
۸. راغب اصفهانی، معجم مفردات الفاظ القرآن، بیروت، دارالتعارف، ماده «رب» و «ربو»، تحقیق ندیم مرعشی، دارالکاتب العربی.
۹. شریعتمداری، علی، اصول و فلسفه تعلیم و تربیت، چاپخانه سپهر تهران، موسسه انتشارات امیر کبیر تهران میدان استقلال سال چاپ ۱۳۷۵ ه.ش.
۱۰. شریف قریشی، باقر، ناشر علامه «التربیه فی اللغة مأخوذه من ربّ ولده و الصبی یربه»، النظام التربوی فی الاسلام، ناشر علامه طباطبایی، (بی جا).
۱۱. طباطبایی، محمد حسین، المیزان، ترجمه محمد باقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ اول، سال ۱۴۰۱.
۱۲. همان، محمدرضا، صرف ساده، قم، دارالعلم، ۱۳۶۱ ه.ش.
۱۳. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران، چاپخانه سپهر، چاپ ۲۶، ۱۳۸۲ ه.ش.

۱۴. فروغ، عماد، کتاب مجموعه گفتگوهای هم اندیشی بررسی مسائل و مشکلات زنان و اولویت ها و رویکردها، ناشر دفتر مطالعات و تحقیقات زنان ۱۳۸۰ ه.ش.
۱۵. قرائتی، محسن، تفسیرنور، ج ۴، تهران: ناشر مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ یازدهم، سال ۱۳۸۳ ه.ش.
۱۶. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، تهران: دارالکتب الاسلامیه، سال ۱۳۶۳ ه.ش.
۱۷. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۱۰۳، (بیروت _ لبنان): دارالاحیاء التراث العربی، سال ۱۴۰۳ ه.ق.
۱۸. مکارم شیرازی و همکاران، ناصر، برگزیده تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، سال ۱۳۸۸ ه.ش.
۱۹. معلم حبیب آبادی، میزار محمدعلی، مکارم آثار در احوال رجال، ناشر مانا، بی جا، چاپ اول، سال ۱۳۸۱ ه.ش.
۲۰. مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت در اسلام، ناشر موسسه انتشارات صدرا، چاپ ۹۷، سال ۱۳۹۹ ه.ش.
۲۱. معصومی، علی، کتاب کاهش جمعیت فاجعه تقلیل ازدواج و تحدید نسل، ناشر موسسه قدر ولایت. چاپ دوم، سال ۱۳۹۹ ه.ش.
۲۲. مرتضی زبیدی، محمد بن محمد، تاج العروس من جواهر القاموس، نشر عطارد، سال ۱۳۹۱.
۲۳. نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل ومستنبط المسائل، ج ۱۲، (بیروت _ لبنان): موسسه آل البيت (علیهم السلام) لإحياء التراث، سال ۱۴۰۸ ه.ق.
۲۴. ورامینی رازی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، کافی، انتشارات دارالتعاریف المطبوعات، (بی تا).
۲۵. سایت Khamenei.ir